

Vatandaşlık Kavramına Yönelik Öğretmen Adaylarının Geliştirdikleri Metaforlar

Aylin YAZICIOĞLU¹ , Vesile ALKAN²

¹ Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Karaman, Türkiye, ylinyazicioglu20@hotmail.com

² Pamukkale Üniversitesi, Denizli, Türkiye, vesile@pau.edu.tr

Makale Bilgileri

ÖZ

Makale Geçmişi

Geliş: 31/10/2019

Kabul: 01/05/2020

Yayın: 05/06/2020

Anahtar Kelimeler:

Öğretmen adayı,
Vatandaşlık,
Metafor.

Bu çalışmada öğretmen adaylarının vatandaşlık kavramıyla ilgili geliştirdikleri metaforların tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenimine devam eden 102 sınıf öğretmenliği programı öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak öğretmen adaylarının vatandaşlık kavramına yönelik metaforlarının belirlenmesi için açık uçlu soru yöneltilmiş, çalışma verilerinin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Verilerin analizinden 9 farklı tema ortaya çıkmış, bu tema başlıkları altında çeşitli metaforlar ve alıntılarla desteklenmiştir. Vatandaşlık kavramıyla ilgili metafor çalışmaları farklı branşlardaki öğretmen adaylarıyla yapılabilir ya da öğretmenlerin görüşleri alınarak derinlemesine incelenebilir.

Sorumlu Yazar:

Aylin YAZICIOĞLU

e-posta:

aylinyazicioglu20@hotmail.com

Metaphors Developed by Teacher Candidates towards The Concept of Citizenship

Article Info

ABSTRACT

Article History

Received: 31/10/2019

Accepted: 01/05/2020

Published: 05/06/2020

Keywords:

Teacher candidates,
Citizenship,
Metaphor.

In this study, it was aimed to determine the metaphors developed by teacher candidates about the concept of citizenship. Qualitative research method was used in the study. The study group consisted of 102 prospective primary school teachers attending Pamukkale University Faculty of Education. In the study, open-ended questions were asked to determine the metaphors of the teacher candidates about the concept of citizenship as a data collection tool and descriptive analysis technique was used in the analysis of the study data. 9 different themes emerged from the analysis of the data, supported by various metaphors and quotations under the titles of this theme. Metaphor studies related to the concept of citizenship can be conducted with teacher candidates in different branches or they can be examined in depth by taking the opinions of teachers.

Corresponding Author:

Aylin YAZICIOĞLU

e-mail:

aylinyazicioglu20@hotmail.com

Atıf/Citation: Yazıcıoğlu, A. & Alkan, V. (2020). Vatandaşlık kavramına yönelik öğretmen adaylarının geliştirdikleri metaforlar, *NEÜ Ereğli Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 52-61.

"This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC 4.0)

GİRİŞ

Değişen çağ ve ihtiyaçlarla birlikte devlet yapıları kendisini oluşturan bireylere yönelik çeşitli yükümlülükler getirmektedir. Sürekli değişen toplum yapısı içinde devletler vatandaşlarına ve kendine yönelik görev paylaşımlarını şekillendirerek çağa ayak uyduracak biçimde düzenlemektedir. Hedef alınan insan modelinin geliştirilmesi, toplum değerlerinin bireylere kazandırılması vatandaşlık eğitiminin verilmesiyle gerçekleşmektedir. Vatandaşlık bilinci bireylerin hem devletle hem de yaşadıkları toplumla aralarında bağ kuran bir köprü niteliği taşımaktadır. Çünkü insan sosyal bir varlıktır, çevresiyle etkileşim kurmayı ve iletişimini arttırmayı, hem içinde yaşadığı sosyal çevreyle hem de doğayla birlikte nasıl uyum içinde davranacağını, neler yapması gerektiğini belli kurallar çerçevesinde öğrenerek yani vatandaşlık bilinci kazanarak yol almaktadır.

Vatandaşlık bilinci, bireyin vatandaş olarak bazı haklara ve sorumluluklara sahip olma bilgisidir. Vatandaş olarak devlete ve millete olan görevlerin bilinmesi ve yerine getirilmesi vatandaş olma bilincinin kazanılmasıyla ilgilidir (Çüçen, 2013: 198). Ortak yaşam, toplum hayatının sürekliliği, kültür aktarımı, toplum değerlerinin yetişen yeni nesillere öğretilmesi vatandaşlık bilincinin oluşmasında önemli olan etkenlerdendir. Vatandaşlık bilinci bireye sahip olduğu hak ve sorumluluklarını belirtirken, aynı zamanda yaşadığı toplum ve diğer toplumlarla ilgili bilinç ve farkındalık geliştirmeyi de beraberinde getirir. Yaşanan olay ve durumlara yönelik duyarlılık kazandırmayı amaçlar.

Vatandaşlık bilinci ve kavramı ilk olarak “ait olma”, “tabi olma” (Altunya, 2003: 1) ifadeleriyle ortaya çıkarak zaman içinde değişim ve gelişim göstermiştir. Özgürlük, demokratik haklara ve yaşama sahip olma, kanun önünde eşitlik gibi hakları beraberinde getiren “sivil vatandaşlık” anlayışı zamanla kendini siyasi özgürlüklerle ilgili, oy kullanma, seçme ve seçilme gibi siyasi katılımı içeren “siyasi vatandaşlık” anlayışına bırakmıştır. Siyasi vatandaşlık anlayışı da zaman içinde gelişim göstererek toplum gereksinimlerini karşılayan, daha nitelikli birey olmayı hedef alan, farklılıklara karşı hoşgörülü ve saygılı biçimde toplum hayatına uyumsama gösteren, ülkesine ve dünya gündemine karşı duyarlı demokratik davranabilen, hak ve sorumluluklarının farkında bilinçli olan, sorunlara barışçıl çözümler bulabilen bireyler olarak kendini “sosyal vatandaşlık” yani aktif vatandaşlık, iyi vatandaş olmanın yanı sıra etkili ve katılımcı olan vatandaşlık anlayışını getirmiştir (Sarıpek, 2006: 71-73).

Böylece vatandaşlık anlayışı hak ve sorumluluk ilişkisi içine sıkışmış bir yaklaşım olmaktan çıkarak bireyin daha etkin olmasını siyasal ve sosyal alanda daha duyarlı ve katılımcı olmasını bekleyen bir durum haline gelmiştir. Gelişen vatandaşlık anlayışı içinde günümüzde belirlenen kriterler de farklılık göstermektedir (Ersoy, 2007: 5):

- demokratik değerleri benimser ve bu değerler doğrultusunda yaşamaya özen gösterir.
- toplum yararı için sorumluluk almayı kabul eder.
- yerel, ulusal ve küresel düzeyde, tarih, gelenekler ve insanlık ile ilgili konularda yeterlibilgiye sahiptir.
- ulusunun kuruluşuyla ilgili olaylar konusunda yeterli düzeyde bilgiye sahiptir.
- vatandaşlıkla ilgili kurumlar ve siyasal süreçler ile ilgili bilgiye sahiptir.
- yerel, ulusal ve küresel düzeyde insanlığı etkileyen olay ve sorunların farkındadır.
- yaratıcı çözümler bulmak ve bilgisini geliştirebilmek için çeşitli kaynaklardan bilgiler arar ve çeşitli bakış açılarını değerlendirir.
- çevresinde gelişen sosyal olaylarla ilgili anlamlı sorular sorar, farklı bilgileri ve görüşleri çözümler ve değerlendirir.
- çevresinde gelişen sosyal olaylarla ilgili karar verme ve problem çözme becerilerini etkili biçimde kullanır.
- grup içinde etkili olarak işbirliği yapabilme becerisine sahiptir.

İlgili maddelerde de belirtildiği üzere vatandaşlar; bireysel ve ulusal olduğu kadar küresel

düşünebilen, siyasal ve sosyal konularda katılımcı, barışçı, demokrasinin değerlerini yaşamına geçiren, meraklı ve ilgili bireylerdir. Bu özellikteki bireylerin topluma kazandırılmasında aktif vatandaşlık eğitiminin demokratik bir toplumun oluşabilmesi için öğrencileri gerekli bilgi, beceri ve değerlerle donatmayı hedeflediği görülmektedir. Öğrencilerden konulara eleştirel bakabilen, kendi düşüncelerini ifade edebilen, başkalarının düşüncelerine saygılı, barış içinde bir arada yaşama kültürüne sahip, topluma duyarlı, toplumun iyiliği için harekete geçebilen bireyler olmaları hedeflenmektedir. Böylece öğrenciler haklarını, sorumluluklarını ve özgürlüklerini öğrenirlerken kanunları, eşitliği, adaleti, ayrımcılık yapmamayı, demokrasiyi de öğrenmektedirler.

Vatandaşlık eğitimiyle ilgili etkinlikler ve beceriler, öğrencinin daha sonraki eğitim ve öğretim hayatında bir temel oluşturmaktadır. Her öğrencinin bir üst öğrenime devam etmeyeceğini düşünürsek, temel eğitimde verilecek vatandaşlık eğitimiyle birey, yaşadığı aile ve toplum yapısı içinde uyum halinde yaşamayı, haklara saygı duymayı, farklılıklara hoşgörü geliştirmenin farkına varacaktır (Ersoy, 2007: 17). Bu çerçevede çalışmada etkin vatandaş yetiştirilmesinde ve öğrencilere çeşitli niteliklerin kazandırılmasında önemli rol oynayacak olan öğretmen adaylarının vatandaşlık kavramına yönelik geliştirdikleri metaforların ortaya konulmasıyla farklı bir bakış açısı sunulmaya çalışılmıştır. Öğretmen adaylarının vatandaşlık kavramına yönelik yükledikleri anlamlar metafor yapıları ile ele alınmıştır. Metaforlar yoluyla öğretmen adaylarının vatandaşlık kavramına yönelik geliştirdikleri ifadelerden yola çıkılarak benzetmelerden yararlanılmıştır. Vatandaşlık kavramına yönelik benzetme ve benzetim nedenleri metaforlar aracılığıyla ortaya konarak adayların bakış açıları yansıtılmaya çalışılmıştır. Adayların vatandaşlık kavramına ilişkin düşünce yollarının, ifade biçimlerinin keşfedilmesi metaforlar aracılığı ile sağlanmıştır. Bu bağlamda metafor kavramı; bir kelimenin veya cümlenin doğrudan kelimenin tam anlamıyla değil imgesel bir yolla kelimenin daha geniş bir anlamla ifade edilmesi olarak tanımlanabilir (Lyon, 2000). Bir olaya, duruma, olguya vb. yeni anlam yüklemek olarak da (Coşar, 2001: 86) ifade edilebilir. Metaforlar yoluyla çok sayıda bilgi yorumlanabilir, nakledilip ve belirsizlikle başa çıkılabilir (Erdem ve Satır, 2000). Öğretmenlerin öğrenciler üzerindeki etkinliği, özellikle ilkökul döneminde ne kadar önemli olduğu bilinmektedir. Öğretmen adaylarının gerek öğretme- öğrenme ortamında gerekse sınıf içi etkileşimlerde gösterdikleri davranış ve tutumlar göz önüne alındığında, vatandaşlık kavramına yönelik düşüncelerinin metafor yoluyla belirlenerek incelenmesi önem arz etmektedir.

Amaç

Çalışmanın amacı, sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının “vatandaşlık” kavramı ile ilgili geliştirdikleri metaforları tespit etmektir. Bu doğrultuda öğretmen adaylarının oluşturdukları metaforlardan yola çıkarak vatandaşlık kavramıyla ilgili görüşlerini ortaya çıkarmak amaç edinilmiştir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Çalışma nitel paradigmanda oluşturulmuştur. Nitel paradigma anlayışıyla, bireylerin yaşantıları sonucu elde ettikleri deneyimlerden hareketle yorumlar yapmaları, geliştirdikleri bakış açılarını rahatça ifade etmeleri ve bunları yapılandırmaları sağlanırken bu sonuçların ne anlama geldiğinin de anlaşılması söz konusudur (Merriam, 2009: 5). Araştırmada da, sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının “vatandaşlık” kavramı ile ilgili geliştirdikleri metaforlar belirlenmeye, vatandaşlık kavramına yönelik bakış açıları ortaya konulmaya çalışıldığı için nitel yöntem benimsenmiştir. Nitel araştırmalar ve anlayış sayesinde var olan bir durumun ya da gerçeğin keşfedilme ve tanımlanma yollarından biri de durum çalışmalarıdır (Mason, 2002). Bu bağlamda öğretmen adaylarının vatandaşlık kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar ve bu metaforlara yüklenen anlamlar durum çalışması çerçevesinde incelenmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf

Öğretmenliği Bölümü'nde öğrenimine devam eden 102 sınıf öğretmenliği öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışma grubunda yer alan öğrenciler amaçlı örnekleme tekniğine göre seçilmiştir. Amaçlı örnekleme tekniğinde; bütün içinden bilgi edinmek istenen özelliği temsil edebilecek birimleri tespit etme ve ayırma süreçlerine önem verilerek araştırma amacına en uygun olan birimler örnekleme dâhil edilir (Gürbüz ve Şahin, 2018; Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004: 44). Araştırmada da çalışma grubunun belirlenmesinde öğretmen adaylarının Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersi öğretimi derslerini almış olmalarına dikkat edilmiştir. Bu amaca dikkat edilmesinin nedeni; “vatandaşlık” kavramının ve bu kavrama yönelik değerlerin Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler derslerinde ele alınarak öğretmen adaylarının vatandaşlık kavramına yönelik bir hazırbulunuşluk düzeylerinin bulunmasıyla ilgilidir. Adaylar belirtilen öğretim dersleri çerçevesinde vatandaşlık kavramına yönelik çeşitli konu ve durumlara ilişkin pek çok örnekleri inceleyerek bir temel, hazırbulunuşluk düzeyi sağlamışlardır.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanma aşamasında ilk olarak öğretmen ve öğretmen adaylarının “vatandaşlık” kavramına yönelik algı, tutum ve anlayışlarının ele alındığı eserlerin incelenmesine dayalı literatür taraması yapılmıştır. Alan yazı taraması sonucunda sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının “vatandaşlık” kavramlarına yönelik geliştirdikleri metaforların belirlenmeye çalışıldığı ““Vatandaşlık” kavramı..... gibidir/benzer, çünkü.....” şeklinde olan açık uçlu soru sorulmuştur.

Verilerin Analizi

Çalışmada sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının “vatandaşlık” kavramı ile ilgili geliştirdikleri metaforları ortaya koymak ve açıklamak için betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analiz; verilerin araştırma sorularının ortaya çıkardığı temalara göre düzenlenmesine ve görüşmede kullanılan soruları dikkate alarak yorumlanmasına imkân vermektedir, bu nedenden dolayı araştırmacılar çalışmak istedikleri farklı olay ve olgulara ilişkin özet bilgi elde edebilirler (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmada da öğretmen adaylarının vatandaşlık kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar betimsel analiz tekniğiyle ele alınmış ilgili temalar çerçevesinde incelenmiştir.

Araştırmada uzman görüşüne başvurulmuş, öğretmen adaylarına pilot bir uygulama yapılarak araştırmanın güvenilirliği sağlanmaya çalışılmıştır. Pilot uygulamanın gerçekleştirilmesinden sonra asıl uygulamaya geçilmiştir. İncelenen veriler içinde 3 adet veri açık uçlu sorunun boş bırakılması sebebiyle elenmiştir.

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırma sorusu doğrultusunda verilerin analizinden 9 tema ortaya çıkmıştır. Temalar; 1. Hak ve Sorumluluk, 2. Var Olmak, 3. Vatan Sevgisi, 4. Birlik, 5. Gerekliklik- Vazgeçilmezlik, 6. Çeşitlilik, 7. Sevgi-Saygı, 8. Değişkenlik, 9. Temsil Etme şeklinde belirtilmiştir.

Tablo 1: Temalara ait frekans ve yüzdeler

Temalar	Frekans (f)	Yüzdeler (%)
1. Hak ve Sorumluluk	30	29
2. Var Olmak	16	15
3. Vatan Sevgisi	15	14
4. Birlik	10	10
5. Gerekliklik- Vazgeçilmezlik	10	10
6. Çeşitlilik	8	8
7. Sevgi-Saygı	8	8
8. Değişkenlik	3	3
9. Temsil Etme	2	2
TOPLAM	102	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi 102 (%100) öğretmen adayının katılımıyla gerçekleşen çalışmada 9 tema ortaya çıkmıştır. Temaların yüzdeler ve frekans değerleri ise; “**Hak ve Sorumluluk**” teması %29

(30), “Var Olmak” %15 (16), “Vatan Sevgisi” %14 (15), “Birlik” %10 (10), “Gereklilik-Vazgeçilmezlik” %10 (10), “Çeşitlilik” %8 (8), “Sevgi-Saygı” %8 (8), “Değişkenlik” %3 (3), “Temsil Etme” %2 (2) şeklindedir.

Tablo 2: Hak ve sorumluluk temasına ait metaforların frekans ve yüzdeler değeri

Metaforlar	Frekans (f)	Yüzdeler (%)
Sorumluluk	15	50
Hak	9	30
Donanımlı Olma	3	10
Değerli Olma	2	6.6
Benlik	1	3.3
TOPLAM	30	100

Tablo 2’de belirtildiği gibi, 1. Tema olan “Hak ve Sorumluluk” temasına ait olan metaforların frekans ve yüzdeler değeri ise; “Sorumluluk” metaforu %50 (15), “Hak” %30 (9), “Donanımlı Olma” %10 (3), “Değerli Olma” %6.6 (2) ve “Hayat” %3.3 (1) metaforu şeklindedir. Kullanılan metaforlarla ilgili öğretmen adaylarından (ÖA:12);

“Vatandaşlık kavramı sahip olunan hak gibidir çünkü vatandaş olmak insanın sahip olduğu haklarla elde edilir” şeklinde görüş belirtirken diğer öğretmen adayları ise;

“Vatandaşlık kavramı iyi bir insan olma gibidir çünkü vatandaşın görevinin ve sorunlara çözümün yolu iyi bir vatandaş olmadan geçer” (ÖA: 90),

“Vatandaşlık kavramı devletin içinde hakları olan insan gibidir çünkü her insanın yaşadığı toplumda bir değeri, bir sıfatı vardır” (ÖA: 50),

“Vatandaşlık kavramı benimdir, benliktir çünkü ben olmazsam o da olmaz” (ÖA: 80) şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Tablo 3: Var olmak temasına ait metaforların frekans ve yüzdeler değeri

Metaforlar	Frekans (f)	Yüzdeler (%)
Farkındalık	9	56.25
Birlik/Bütünlük	6	37.50
Mutluluk	1	6.25
TOPLAM	16	100

Tablo 3’de görüldüğü gibi, 2. Tema olan “Var Olmak” temasına ait olan metaforların frekans ve yüzdeler değeri ise; “Farkındalık” metaforu %56.25 (9), “Bütünlük” %37.50 (6) ve “Mutluluk” %6.25 (1) metaforu şeklindedir. Öğretmen adaylarından (ÖA: 43);

“Vatandaşlık kavramı insan olduğunu fark etmektir çünkü hayatında vatandaşlık kavramı olmayan biri insan olduğunu fark etmez” olarak görüşünü açıklarken diğer öğretmen adayları;

“Vatandaşlık kavramı okyanusta bir damlaya benzer çünkü okyanusta damla önemsiz olsa da sonuçta okyanus damlalarından oluşur” (ÖA: 98),

“Vatandaşlık kavramı bir ağaç gibidir çünkü eğitildikten sonra insan da ağaç gibi her tarafa mutluluk verir” (ÖA: 34) sözleriyle düşüncelerini dile getirmişlerdir.

Tablo 4: Vatan sevgisi temasına ait metaforların frekans ve yüzdeler değeri

Metaforlar	Frekans (f)	Yüzdeler (%)
Bağlılık	11	73.3
İyi Vatandaş	4	26.7
TOPLAM	15	100

Tablo 4’de belirtildiği gibi, 3. Tema olan “Vatan Sevgisi” temasına ait olan metaforların frekans ve yüzdeler değeri ise; “Bağlılık” metaforu %73.3 (11) ve “İyi Vatandaş” %26.7 (4) metaforu şeklindedir. Belirtilen metaforlarla ilgili öğretmen adaylarından (ÖA: 73);

“Vatandaşlık kavramı, vatan içinde yaşamayı bilmek vatanına sahip çıkmak gibidir çünkü vatandaşlık vatana layık olmaktır” olarak görüşünü ifade ederken bir başka öğretmen adayı ise;

“Vatandaşlık kavramı vefalı evlada benzer çünkü ülkesine faydalı olmak vatandaşlığın gereğidir” (ÖA: 98) olarak fikrini açıklamıştır.

Tablo 5: Birlik temasına ait metaforların frekans ve yüzdeler değeri

Metaforlar	Frekans (f)	Yüzdeler (%)
Topluluk	9	90
Ağaç	1	10
TOPLAM	10	100

Tablo 5’de belirtildiği gibi, 4. Tema olan “Birlik” temasına ait olan metaforlar ise; “Topluluk” metaforu %90 (9) ve “Ağaç” metaforu %10 (1) şeklindedir. Kullanılan metaforlarla ilgili olarak bir öğretmen adayı;

“Vatandaşlık kavramı çınar ağacı gibidir çünkü çınar ağacı uzun yıllar ayakta durur ve kökleri çok sağlamdır, bütün dallarını köklerini bir arada tutar. Bir milletin de vatandaşlık kavramı ne kadar sağlam olursa o kadar güçlü ve birlik içinde olur” (ÖA: 40) şeklinde düşüncesini dile getirirken başka bir öğretmen adayı ise;

“Vatandaşlık kavramı karıncaya benzer çünkü karınca kadar tek ve küçük, karıncalar kadar birbirimize muhtacı” (ÖA: 78) sözleriyle görüşünü sunmuştur.

Tablo 6: Gereklilik- vazgeçilmezlik temasına ait metaforların frekans ve yüzdeler değeri

Metaforlar	Frekans (f)	Yüzdeler (%)
Ön Koşul	7	70
Yeme- içme	3	30
Toplam	10	100

Tablo 6’da gösterildiği gibi 5. Tema olan “Gereklilik- Vazgeçilmezlik” temasına ait olan metaforların frekans ve yüzdeler değeri; “Ön Koşul” metaforu %70 (7) ve “Yeme-İçme” %30 (3) metaforu şeklindedir. Metaforlarla ilgili olarak öğretmen adaylarından biri düşüncesini;

“Bir sınıfın demirbaş eşyalarına benzer çünkü o olmadan hiçbir şeyin anlamı yoktur” (ÖA: 2) şeklinde dile getirirken başka bir öğretmen adayı ise;

“Suya benzer çünkü vatandaşlık olmadan hayat olmaz” (ÖA: 4) olarak ifade etmiş, bir diğer öğretmen adayı ise görüşünü;

“Toplumun bel kemiği gibidir çünkü toplumun oluşabilmesi için önce vatandaşlığın oluşması gerekir” (ÖA: 65) şeklinde belirterek sözlerini vurgulamıştır.

Tablo 7: Çeşitlilik temasına ait metaforların frekans ve yüzdeler değeri

Metaforlar	Frekans (f)	Yüzdeler (%)
Olimpiyat Oyunları	3	37.5
Renk	2	25
Balon	1	12.5
Telefon Tuşları	1	12.5
Üst Kimlik	1	12.5
Toplam	8	100

Tablo 7’de ifade edildiği gibi, 6. Tema olan “Çeşitlilik” temasına ait olan metaforların frekans ve yüzdeler değeri ise; “Olimpiyat Oyunları” metaforu %37.5 (3), “Renk” %25 (2), “Balon” metaforu %12.5 (1), “Telefon Tuşları” metaforu %12.5 (1) ve “Üst Kimlik” metaforu %12.5 (1) şeklindedir. Belirtilen metaforlarla ilgili öğretmen adayları görüşlerini;

“Olimpiyat oyunları gibidir çünkü her tür vatandaşın bulunduğu bir ortamdır” (ÖA: 3),

“Boya kalemleri gibidir çünkü her renkten farklılık aynı yerde bulunur” (ÖA: 48),

“Telefon tuşları gibidir çünkü her biri ayrı ses olsa da her birinin işlevi ayrı ve önemlidir” (ÖA: 99) olarak ifade etmişlerdir.

Tablo 8: Sevgi- saygı temasına ait metaforların frekans ve yüzdeler değeri

Metaforlar	Frekans (f)	Yüzdeler (%)
Aile	3	37.5
Sevmek	3	37.5
Mutluluk	2	25
TOPLAM	8	100

Tablo 8’de belirtildiği gibi, 7. Tema olan “Sevgi/ Saygı” temasına ait olan metaforların frekans ve yüzdeler değeri ise; “Aile” metaforu %37.5 (3), “Duygu” %37.5 (3) ve “Mutluluk” metaforu %25 (2) şeklindedir. Kullanılan metaforlarla ilgili öğretmen adayları düşüncelerini;

“Ağaç gibidir çünkü eğitildikten sonra insanda ağaç gibi her tarafa mutluluk verir” (ÖA: 34),

“Sevmek gibidir çünkü bir ülkeye ait millet olmak o ülkenin vatandaşı olmak birbirini sevmekten gelir” (ÖA: 41),

“Aileye benzer çünkü birbirini ne kadar sevip sayarsan o kadar güzel olur” (ÖA: 71) ifadeleriyle açıklamıştır.

Tablo 9: Değişkenlik temasına ait metaforların frekans ve yüzdeler değeri

Metaforlar	Frekans (f)	Yüzdeler (%)
Su	2	66.6
İnsan	1	33.3
TOPLAM	3	100

Tablo 9’de görüldüğü gibi, 8. Tema olan “Değişkenlik” temasına ait olan metaforların frekans ve yüzdeler değeri ise; “Su” %66.6 (2) ve “İnsan” %33.3 (1) metaforu şeklindedir. Öğretmen adaylarından (ÖA: 10);

“İnsan gibidir çünkü bulunduğu ortama göre değişir, şekillenir. Vatandaşlık kavramı değişkendir” şeklinde sözlerini vurgularken başka bir öğretmen adayı düşüncesini;

“Suyun akışı gibidir çünkü vatandaşlık her daim ırmak gibi akar, değişkendir” (ÖA: 25) olarak belirtmiştir.

Tablo 10: Temsil etme temasına ait metaforların frekans ve yüzdeler değeri

Metaforlar	Frekans (f)	Yüzdeler (%)
Para	1	50
Ülke	1	50
TOPLAM	2	100

Tablo 10’da belirtildiği gibi, 9. Tema olan “Temsil Etme” temasına ait olan metaforların frekans ve yüzdeler değeri ise; “Para” %50 (1) ve “Ülke” %50 (1) metaforu şeklindedir. Belirtilen metaforlarla ilgili adaylardan (ÖA: 79);

“Para birimine benzer çünkü bulunduğu ülkeyi temsil eder” olarak düşüncesini vurgularken başka bir öğretmen adayı ise;

“Bir ülkeye ait olmak gibidir çünkü bir vatandaş ülkesini temsil eder” (ÖA: 88) ifadesiyle görüşünü sunmuştur.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmada sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının vatandaşlık kavramı ile ilgili geliştirdikleri metaforların neler olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Adayların bu kavrama yönelik algıları, yükledikleri anlamlar incelenmiştir. Adaylardan elde edilen veriler doğrultusunda 9 farklı tema elde edilmiştir. Bu temalar: “hak ve sorumluluk”, “var olmak”, “vatan sevgisi”, “birlik”, “gereklilik-vazgeçilmezlik”, “çeşitlilik”, “sevgi-saygı”, “değişkenlik”, “temsil etme” başlıkları şeklinde ifade edilmiştir.

Öğretmen adayları ilk tema olan “hak ve sorumluluk” temasına yönelik; “sorumluluk”, “hak”, “donanımlı olma”, “değerli olma” ve “hayat” metaforlarını geliştirmiştir. Hak ve sorumluluk teması Ersoy’un (2008) çalışmasıyla benzerlik göstermiştir. Ersoy’un (2008) araştırmasında da katılımcılar etkin vatandaş olmayı hak ve sorumluluklarını bilen kişiler olarak tanımlamıştır. Değerli olma metaforu Kılınç ve Dere’nin (2013) çalışmasında belirtilmiştir. İlgili çalışmada lise öğrencilerinin iyi vatandaş kavramı hakkındaki yer alan görüşlerinde değer kazanma olgusu vurgulanmıştır. Sorumluluk metaforu Değirmenci ve Eskici’nin (2019) araştırmasıyla da benzerlik göstermektedir. Araştırmada öğretmen adaylarının etkin vatandaşlık algılarıyla ilgili belirttikleri metaforlar içinde sorumluluk sahibi metaforu yer almaktadır. Hak, sorumluluk ve değer kavramları Şimşek, Tıkman, Yıldırım ve Şentürk’ün (2017) çalışmasında da ifade edilmiştir. İlgili çalışmada da öğretmen adaylarının vatandaşlık kavramıyla ilgili belirttikleri metaforlar içinde hak, sorumluluk ve değer kavramları vurgulanmıştır.

Adaylar ikinci tema olan “var olmak” temasına ait “farkındalık”, “bütünlük” ve “mutluluk” metaforlarını belirtmiştir. 3. tema olarak belirtilen “vatan sevgisi” temasına yönelik “bağlılık” ve “iyi vatandaş” metaforlarını ifade etmişlerdir. İlgili metaforlar Ersoy (2008); Kılınç ve Dere (2013); Kızılay (2015); Şimşek ve diğerleri (2017) ve Boğazlıyan ve Yılmaz’ın (2018) çalışmalarıyla da benzerlik göstermiş, bu araştırmalarda da katılımcılar vatansızlık kavramının da üzerinde durmuştur. “Birlik” teması olan 4. temada öğretmen adayları ağı ve topluluk metaforlarını belirtmiştir. Vurgulanan birlik teması Değirmenci ve Eskici (2019) ve Dere’nin (2019) çalışmalarıyla örtüşmektedir. Bu araştırmalarda da öğretmen adayları iyi vatandaş kavramını birlik olma çerçevesinde açıklamışlardır.

5. tema olan “gereklilik- vazgeçilmezlik” teması Boğazlıyan ve Yılmaz’ın (2018) çalışmalarıyla ve Dere’nin (2019) araştırmasıyla benzerlik taşımaktadır. Belirtilen çalışmalarda da vatandaşlıkla ilgili öğretmen adaylarının ve öğrencilerin görüşleri alınmış, alınan görüşler çerçevesinde vatandaşlığın

gerekli ve vazgeçilmez olduğunu çeşitli metaforlar yoluyla ifade edilmiştir. 6. tema olan “çeşitlilik” temasına ait ögeler Değirmenci ve Eskici’nin (2019), Boğazlıyan ve Yılmaz’ın (2018) araştırmalarıyla örtüşmektedir. Bu çalışmalarda da katılımcılar vatandaşlık kavramını çeşitlilik olarak vurgulamışlardır.

“Sevgi-Saygı” teması olan 7. temayla ilgili yer alan metaforlar Kılınc ve Dere (2013); Boğazlıyan ve Yılmaz (2018); Çolak, Kabapınar ve Öztürk (2019); Kızılay (2015); Egüz’ün (2016) çalışmalarıyla da benzerlik nitelik taşımaktadır. Belirtilen araştırmalarda öğrenci ve öğretmenler vatandaşlık kavramına yönelik geliştirdikleri metafor ve görüşlerinde sevgi ve saygılı olmayı ifade etmişlerdir. “Değişkenlik” teması olan 8. temada yer alan metaforlar Değirmenci ve Eskici (2019); Boğazlıyan ve Yılmaz (2018) ve Dere’nin (2019) araştırmalarıyla benzerlik göstermektedir. İlgili çalışmalarda da vatandaşlık kavramının değişken bir özellik taşıdığı görülmüştür. Öğretmen adaylarının vatandaşlık kavramıyla ilgili geliştirdikleri metaforlar doğrultusunda oluşturulan son tema ise “Temsil Etme” teması olarak belirlenmiştir.

Öğretmen adaylarının belirttikleri metaforlarla ilgili olarak; adayların vatandaşlık kavramıyla ilgili hak ve sorumluluk kavramına en çok önem verdikleri ve bu kavramlarla ilgili metaforlara değindikleri göze çarpmıştır. Adaylar vatandaşlık anlayışı çerçevesinde iyi vatandaş olmayla ilgili çeşitli özelliklere sahip olunması gerektiğini ifade etmişlerdir. Öncelikle vatandaşlığın bir benlik yapısı taşıdığı, kimlik oluşturduğu ve bunun değerli olduğu yönünde görüşlerini sunmuşlardır. Bu doğrultuda bir toplumda yaşamının gereklerine uyma ve bilinçli olma noktasında; sorumlu, donanımlı olunması gerektiği üzerinde durulmuştur. Adayların vatandaşlığın bir bağlılık unsuru taşıdığı, toplumda birlik ve bütünlük ilkesi içinde yer alınması gerektiği, vatandaş olma bilincinin farkındalık oluşturduğu ve bu durumun da topluma mutluluk kattığını ifade etmişlerdir. Bunun yanında adaylar vatandaşlığın toplumun oluşmasında gerekli olduğu, aile için temel bir zemin oluşturduğu, toplumun sürekliliğini sağlayarak pek çok farklılığı da beraberinde barındırdığını vurgulamışlardır. Yine adaylar vatandaşlığı temsil etme olarak da ele almış, toplumun yapısı ve özelliklerine göre vatandaşlığın değişkenlik gösterebileceğini ifade etmiştir.

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak getirebilecek öneriler arasında; çalışma öğretmen adaylarıyla yapılmıştır öğretmenler ile yürütülebilir. Farklı branşlardaki öğretmen adaylarının vatandaşlık kavramıyla ilgili geliştirdikleri metaforlar incelenebilir. Öğretmenlerin vatandaşlık kavramıyla ilgili görüşleri derinlemesine ele alınabilir.

KAYNAKÇA

- Altunya, N. (2003). *Vatandaşlık bilgisi*. Ankara: Nobel Yayın.
- Boğazlıyan, B. ve Yılmaz, A. (2018). Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin vatandaşlık üzerine metaforik algıları. *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 1, (1), 70-89.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Coşar, M. (2001). Nietzsche felsefesinde dürtü ve metafor kavramları. *Felsefe Dünyası*, 33, 112-124.
- Çolak, K., Kabapınar, Y. ve Öztürk, C. (2019). Sosyal bilgiler derslerini veren öğretmenlerin küresel vatandaşlığa ve küresel vatandaşlık eğitimine bakışları. *Eğitim ve Bilim*, 44(197), 335-352.
- Çüçen, A. K. (2013). *İnsan hakları* (2. Baskı). Ankara: Sentez Yayınları.
- Değirmenci, Y. ve Eskici, B. (2019). Öğretmen adaylarının etkin vatandaşlık algılarının incelenmesi. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 232-256.
- Dere, İ. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ‘iyi vatandaş’ kavramı hakkındaki metaforik algıları. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 434-456.

- Egüz, Ş. (2016). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık eğitimine yönelik algıları. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 7(24), 30-49.
- Erdem, F. ve Şatır, Ç. (2000). Farklı örgütlerde kültürel yapının metaforlarla analizi. Nevşehir: 8.Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi, 25-27 Mayıs, Erciyes Üniversitesi.
- Ersoy, A. F. (2007). *Sosyal bilgiler dersinde öğretmenlerin etkili vatandaşlık eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kılınç, E. ve Dere, İ. (2013). Lise öğrencilerinin 'iyi vatandaş' kavramı hakkındaki görüşleri. *Journal of Social Studies Education Research*, 4(2), 103-124.
- Kızılay, N. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenim: bana göre iyi vatandaş. *Turkish Studies*, 10(11), 987-1006.
- Lyon, G. (2000). Philosophical perspectives on metaphor. *Language Sciences*, (22), 137-153
- Mason, J. (2002). *Qualitative researching* (Second Edition). London: Sage Publications.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: a guide to design and implementation*. San Francisco: Jossey-BASS A Wiley Imprint
- Sarıipek, D. B. (2006). Sosyal vatandaşlık ve günümüzde yaşadığı dönüşüm: aktif vatandaşlık. *Çalışma ve Toplum*, (2), 67-95.
- Şimşek, U. , Tıkman, F. , Yıldırım, E. ve Şentürk, M. (2017). Sosyal bilgiler ve sınıf eğitimi öğretmen adaylarının gözünden vatandaşlık eğitimi: nitel bir çalışma. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 913-925.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). *Spss uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri* (1. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011) *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.